

Επιχείρημα του 14^{ου} συνεδρίου της Ελληνικής Ψυχαναλυτικής Εταιρείας

Θέμα: «Θεραπεύει η Ψυχανάλυση;»

Το ερώτημα που θέτει το 14^ο συνέδριο της ΕΨΕ αποτελεί πρόκληση για τους ψυχαναλυτές. Κι αυτό γιατί τους υπενθυμίζει την καταστατική απαίτηση της επιστήμης τους να υποβάλλουν σε συνεχή έλεγχο τις υποθέσεις τους και να προσπαθούν να γεφυρώσουν τον αναγκαίο θεωρητικό πλουραλισμό με τον κίνδυνο του θεωρητικού κατακερματισμού και της συνεπαγόμενης σύγχυσης.

Η ψυχανάλυση είναι μια θεωρία του ψυχισμού και μια θεραπευτική μέθοδος που επινοήθηκε από το Freud με σκοπό τη θεραπεία της υστερίας.

Κατά τη διάρκεια της σχετικά βραχύχρονης ιστορίας της, η ψυχανάλυση ήρθε αντιμέτωπη με ένα πλήθος θεωρητικών προτάσεων σχετικών με τη θεραπευτική δράση της. Η πολυφωνία αυτή είναι αποτέλεσμα των διαφορετικών τρόπων με τους οποίους οι ποικίλες ψυχαναλυτικές σχολές σκέψης επιχειρούν να απαντήσουν σε ερωτήματα σχετικά με το αν η ψυχανάλυση είναι θετική ή ερμηνευτική επιστήμη, ποια είναι τα χαρακτηριστικά της δομής και της λειτουργίας του ψυχικού οργάνου, ποιοι είναι οι σκοποί της ψυχανάλυσης και ποια είναι η ενδεδειγμένη τεχνική στο πεδίο των κλινικών εφαρμογών της.

Ο Freud δεν αμφέβαλλε για τη θεραπευτική αποτελεσματικότητα της ψυχανάλυσης:

«αν η ψυχανάλυση δεν είχε θεραπευτική αξία, ούτε θα είχε ανακαλυφθεί ούτε θα συνέχιζε να αναπτύσσεται» (Freud, 1933). Προειδοποίησε, όμως, τους ψυχαναλυτές ότι η θεραπεία των συμπτωμάτων δεν αποτελεί ειδικό σκοπό της μεθόδου αλλά ένα παραπροϊόν της (Freud, 1922). Οι αποτυχίες του στο πεδίο των κλινικών εφαρμογών της ψυχανάλυσης ήταν αυτές που τον έκαναν να αναθεωρεί συστηματικά τις απόψεις του για τη δομή και τη λειτουργία του ψυχικού οργάνου και τον τρόπο με τον οποίο επιτυγχάνεται το θεραπευτικό αποτέλεσμα.

Η προψυχαναλυτική περίοδος του Freud χαρακτηρίστηκε από τη χρήση της ύπνωσης και της υποβολής ως θεραπευτικών μέσων για τη θεραπεία της υστερίας. Η εισαγωγή του τοπογραφικού μοντέλου του ψυχισμού ανέδειξε την ερμηνεία της μεταβίβασης ως το εργαλείο για την υπερνίκηση των αντιστάσεων, την άρση της απώθησης και την απόκτηση της ενόρασης (insight) από τον ασθενή. Μετά το 1920 και την πρόταση για το δομικό μοντέλο του ψυχισμού, ο Freud εμπλούτισε τη μέθοδο απόκτησης της ενόρασης με τη χρήση των κατασκευών και έθεσε την ενδυνάμωση του Εγώ και τον αυξανόμενο έλεγχο επί των ενορμήσεων ως θεραπευτικό στόχο.

Οι μεταγενέστεροι θεωρητικοί της σχολής των αντικειμενοτρόπων σχέσεων (Klein, Winnicott, Bion) ανέδειξαν τη σημασία της προοιδιπόδειας φάσης της ζωής και έφεραν στο προσκήνιο την έννοια της αντιμεταβίβασης ως πολύτιμο εργαλείο για την κατανόηση του ψυχισμού του αναλυόμενου. Η εξέλιξη αυτή σηματοδότησε την απαρχή μιας συνεχιζόμενης έως τώρα συζήτησης σχετικής με τη σημασία της σχέσης αναλυτή και αναλυόμενου εντός της ψυχαναλυτικής διαδικασίας. Η συζήτηση αυτή έχει επικεντρωθεί σε δύο αντιτιθέμενες απόψεις:

1. η ερμηνεία της μεταβίβασης και η ανασύσταση της ιστορίας του ασθενούς παίζουν τον κυρίαρχο ρόλο στη διαδικασία και στην έκβαση της ανάλυσης.
2. η σχέση αναλυτή –αναλυόμενου και η κοινή εμπειρία που δημιουργείται στο εδώ και τώρα και εντός της αναλυτικής συνθήκης είναι ο καθοριστικός παράγοντας για την θεραπευτική αλλαγή.

Οι απόψεις αυτές δημιουργούν ακόμη περισσότερα ερωτήματα σχετικά με το πώς επηρεάζει τη διαδικασία και την έκβαση της ανάλυσης η ερμηνεία (ειδικά , στην ανάλυση μη νευρωτικών οργανώσεων), η επιστημονική θεωρία του αναλυτή, η αυθεντία ή και η σαγήνη του αναλυτή και ο ρόλος της υποκειμενικής εμπειρίας του κάθε μέλους της αναλυτικής δυάδας.

Τη συνεργική δράση της ερμηνείας , της σχέσης αναλυτή –αναλυόμενου καθώς και μη ειδικών θεραπευτικών παραγόντων (αντιπαράθεση , διευκρίνιση , διδασκαλία) υποστηρίζουν σύγχρονοι θεωρητικοί (Gabbard

„Kernberg), σε μια προσπάθεια σύνθεσης των αντιτιθέμενων απόψεων που προαναφέραμε.

Παράλληλα με την ανάδειξη των παραπάνω ζητημάτων ανακύπτει το σημαντικό ερώτημα του τρόπου πιστοποίησης του θεραπευτικού αποτελέσματος της ψυχανάλυσης. Το ερώτημα αυτό δημιουργεί γόνιμες αντιπαραθέσεις εντός της ψυχαναλυτικής κοινότητας ανάμεσα σε όσους υποστηρίζουν τη χρήση εμπειρικών μεθόδων και σε όσους απορρίπτουν την αναγκαιότητα των μεθόδων αυτών υποστηρίζοντας την ανάγκη της έρευνας με καθαρά ψυχαναλυτικά κριτήρια και εντός της ψυχαναλυτικής διαδικασίας.

Η ψυχανάλυση συνεχίζει την ιστορική της διαδρομή εν μέσω ραγδαίων κοινωνικών και πολιτισμικών μεταβολών. Πολλοί μιλούν για την κρίση της ψυχανάλυσης και για την ανάγκη προσαρμογής στα νέα δεδομένα. Το 14^ο συνέδριο της ΕΨΕ θέτει υπό διερεύνηση το θεραπευτικό διάβημα της ψυχανάλυσης και ευελπιστεί σε έναν ανοιχτό και γόνιμο διάλογο.

Ιανουάριος 2020
Ανδρέας Γκορίνης